

YAŞLI İSTİSMARI

Uz.Dr.Berna Şenel Eraslan

İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Adli Tıp AD.

20. yüzyılın başlarından itibaren ortalama yaşam beklentisinin artması, insanların sağlığı koruma ve geliştirme konusunda bilinçlenmesi, beslenme koşullarının iyileşmesi, hastalıkların erken tanısı ve tedavi olanaklarının artması ve birçok bulaşıcı hastalığın kontrol altına alınması gibi nedenlerle yaşlı nüfusu artmaktadır.

Yaşlanma; yaşamın üreme fazı geçtikten sonra çeşitli fizyolojik süreçlerin verimliliğinde sürekli ve geri dönüşü olmayan düşüşün gerçekleşmesi durumudur.

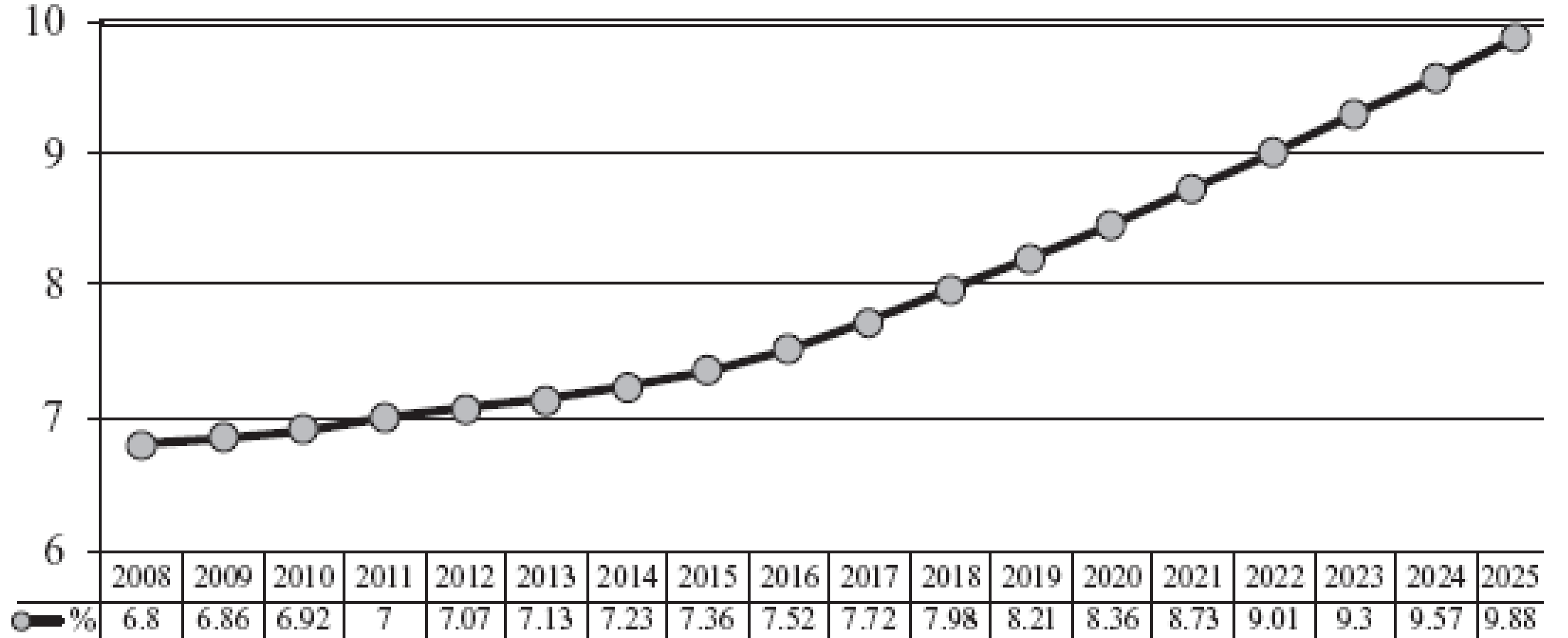
Genetik programlanma dahilinde yavaş ama dinamik bir süreçtir.

(Hakim, 1999)

Dünya Sağlık Örgütü' nün 1998 yılı raporuna göre;
Kronolojik Yaş Sınıflaması:

- 45-59 yaş arası orta yaş
- 60-74 yaş arası yaşlılık
- 75-89 yaş arası ileri yaşlılık
- 90 yaş ve üzeri ihtiyarlık

Şekil 1: Türkiye İstatistik Kurumu 2008-2025 Arasında 65 Yaş Üstü Nüfusun Genel Nüfusa Oranı Projeksiyonları (TÜİK, 2010-c).

- Yaşlılık dönemi; bireylerin bağımlılık ve kaza riskinin arttığı, fiziksel yeteneklerinin azaldığı, pek çok kronik hastalığın yaşandığı bir dönemdir.
- Diğer aile bireylerine daha bağımlı hale gelinmektedir.

YAŞLI İSTİSMARI:

“ Yaşlı bireyin sağlık ve iyilik halini tehdit eden veya zarar veren herhangi bir davranış. ”

“ Belli bir zaman dilimi içerisinde bir yetişkin tarafından yaşlının o kültürde kabul edilmeyen bir davranışa maruz kalması. ” şeklinde tanımlanmaktadır.

Uluslar arası Yaşlı İstismarının Önlenmesi Kuruluşu ve Dünya Sağlık Örgütü'nün Toronto deklarasyonuna göre **yaşlı istismarı**;

“ Güven beklentisi olan herhangi bir ilişkide yaşlıya zarar veren ya da strese sokan tek ya da tekrarlayan uygunsuz davranışlarda bulunulmasıdır. ”

Yaşlı İhmali ise;

Bakmakla yükümlü bireylerin (aile üyeleri, sosyal kurum çalışanları, özel bakıcılar) yaşlının günlük gereksinimlerini karşılamaması, ayrıca fiziksel güçsüzlük, mental hastalık, yetersizlik durumunda gereksinim duyduğu hizmet ve bakımı alamaması ya da yetersiz alması.

- Yaşlı istismarı konusu tarih boyunca her kültürde varlığını sürdürmekle birlikte, ilk kez 1970'li yıllarda Amerikan toplumunun dikkatini çekmiş, 1979 yılında özel yaşlı istismarı yasası oluşturulmuştur.
- Yaşlıların yaklaşık olarak %3-4'ü yaşlı istismar ve ihmalinin kurbanıdır.

- ABD'deki bir araştırmaya göre **60 yaşın üzerinde 551.011** kişinin istismar ya da ihmal deneyimlediği, **80 yaş ve üzerindeki** yaşlıların 2-3 kat daha fazla istismara uğradığı, istismar ve ihmalin sorumlularının **% 90'nının** aile üyeleri olduğu, bunların **2/3'ünün** ise yaşlı bireyin **yetişkin çocuğu** ya da **eşi** olduğu saptanmıştır. (<http://www.aoa.gov/eldfam/Elder Right>)

Yaşlı kişiye bağlı istismar ve ihmal riskleri:

- Bağımlılık ve yetersizlik hali,
- Kalabalık aile içinde yaşama, statü ve güç kaybı,
- Dul veya boşanmış olma,
- Yalnız yaşama ve izole olma,
- Cazip maddi kaynağının olması,
- Mental yetersizlik ve özürlülüğün olması,
- İleri yaşlılık (70-75 ve üzeri)

İstismar eden kişiden kaynaklanan durumlar:

- Stres ile baş edememe, Depresyon,
- Psikolojik ödül olmayışı,
- Madde bağımlılığı,
- Bakım için gerekli bilgi ve deneyimin olmayışı,
- Olağandan fazla sorumluluk alma,
- Kötü şartlar altında destek sağlamaya çalışma (maddi)

- Yaşlı istismar ve ihmaliinde en önemli konu problemin fark edilememesi ya da saptanamamasıdır.

A- Kişisel Engeller:

Yaşlı kişinin;

- Bakıcısı tarafından suçlanacağından korkması,
- Ailesinin davranışından utanma ya da olayı söylediğinde daha kötü davranılacağından ya da bir kuruma gönderileceğinden korkması,
- Kimsenin kendisine inanmayacağı korkusu,
- Sisteme güvensizlik,
- Yaşanan durumun kendi suçu olduğunu düşünmesi,

- Ailesinde böyle bir problemin olduğunu kabul etmemesi, farkında olmaması ya da nasıl anlatılacağını bilmemesi,
- Ekonomik ya da sosyal olarak bağımsız olmaması,
- Nereden nasıl yardım alınacağını bilmemesi,

B- Sağlık Çalışanları ve Kurumsal Engeller:

- Hemşire, doktor, sosyal hizmetler uzmanı gibi sağlık personelinin yaşlı istismarını ortaya çıkarmada hangi soruları soracağını bilmemesi, konu hakkında bilgi eksikliği olması,
- Sağlık personelinin problemi bildirme ve kaydetmede yetersiz ya da isteksiz olması,
- Değerlendirme ve eyleme geçme de sorumluluk alma ile ilgili tedirginliğin olması,

Yaşlı İstismar ve İhmal Türleri:

- Fiziksel İstismar
 - Psikolojik İstismar
 - Cinsel İstismar
 - Ekonomik İstismar
 - İhmal
-

Fiziksel İstismar:

Fiziksel zarar verme davranışını içerir.

- Vurma, yakma, itme gibi fiziksel yaralama,
- Aşırı ilaç yoluyla uyuşturma ya da uyutma,
- Tıbbi olarak gerekli ilaçların fazla ya da yanlış verilmesi,
- Sandalye, oda ya da yatağa bağlama.

Belirtileri:

aralar, morluk, ütü sigara yanıkları, çıkık, sıyrık, saç dökülmesi, diş kayıpları,

arklı iyileşme aşamasındaki kırıklar,

l ve ayak bileklerinde kamçı ya da halat izleri,

şitme kaybı, konfüzyon

•Y

•F

•E

•i

Psikolojik İstismar:

Bağırmak, hakaret etmek, korkutmak, suçlamak, aşağılamak, huzurevine göndermek ile tehdit etmek, izole etmek, kendi kendine karar almasını engellemek, sindirme, sözlü taciz, sert emir şeklindedir.

Yaşlı da genel itibariyle sıkıntı, depresyon, acıya neden olur.

Belirtileri:

erhangi bir neden olmadan geri çekilme,

orkulu, anksiyeteli, depresif olma,

ntihar düşüncesi,

onsantrasyon güçlüğü,

•H

•K

•İ

•K

•K

Cinsel İstismar:

Bireyin kendi rızası olmadan herhangi bir cinsel aktiviteye zorlanmasıdır.

Belirtileri:

- Açıklanamayan anal ve vajinal kanama, çürükler,
- Kanlı yırtık giysiler
- Göğüslerde morluk, ısırık izleri
- Cinsel ilişki ile bulaşan hastalıklar

Ekonomik İstismar:

- Yasadışı ya da izinsiz olarak mallarının, parasının, banka/emeklilik hesabının, diğer değerli varlıklarının kullanılması ,
- Hile ile vekaletname alınması,
- İmza atmaya zorlama,
- Para ya da mal karşılığında ömür boyu bakım sözü verme ve sözünü yerine getirmeme.

Yaşlı İhmali:

Bakmakla yükümlü olan kişinin, yaşlıyı kasten veya olağan dışı bir dikkatsizlik sonucu gündelik yaşama devamını engeller biçimde eşit hak ve özgürlüklerden yoksun bırakmasıdır.

Yoksunluk hali;

Yiyecek, giyecek, ısınma gibi temel gereksinimlerinin karşılanamaması,

Tıbbi tedbir ve müdahalelere ulaşamaması,

B

edensel ve ruhsal sağlık gereksinimlerini sağlamada yetersizlik,

S

ağlığını ve güvenliğini tehdit eden zararlardan korumada yetersizlik,

Y

aşlının bakımına gerekli dikkat ve özen göstermesinde yetersizlik (Kendi kendini ihmal)

İhmali Gösteren Belirtiler:

- Yatak yaraları
- Herhangi bir rahatsızlığa bağlı olmayan aşırı kilo kaybı
- Dehidratasyona bağlı böbrek sorunları
- Bireysel hijyenin bozuk olması
- Mevcut belirtileri görmezden gelme ya da fazla açıklama yapma
- Gerekli ilaçların temin edilmiyor oluşu

- Yaşlı istismarı huzurevleri, bakım evleri ya da yaşadığı ev ortamında gelişebilir.
- En fazla istismar ve ihmal bireyin yaşadığı ev ortamında gerçekleşmektedir.
- Yaşlı birey ev dışına nadir ya da hiç çıkmayabilir, bu nedenle istismarı saklamak kolaydır.
- Huzurevi ve bakım evlerinde denetim eksikliği , kurum çalışanları ve yaşlıların kaygıları nedeniyle sorunları görmezden gelme durumunda da ihmal ve istismar fark edilmeyebilir.

- **Bir diğ er istismar tanısındaki zorluk; hastane personelinin yaşlıda görülen ezik, morarma, malnütrisyon ya da i e kapanma gibi bulguların yaşlılığa bağlı olduğunu düşünmesi ve sorgulamamasıdır.**

Yeni TCK açısından bakacak olursak;

Terk

Madde 97. (1) Yaşı veya hastalığı dolayısıyla kendini idare edemeyecek durumda olan ve bu nedenle koruma ve gözetim yükümlülüğü altında bulunan bir kimseyi kendi hâline terk eden kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Terk dolayısıyla mağdur bir hastalığa yakalanmış, yaralanmış veya ölmüşse, neticesi sebebiyle ağırlaşmış suç hükümlerine göre cezaya hükmolunur.

Yardıma veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi

Madde 98. (1) Yaşı, hastalığı veya yaralanması dolayısıyla ya da başka herhangi bir nedenle kendini idare edemeyecek durumda olan kimseye hâl ve koşulların elverdiği ölçüde yardıma etmeyen ya da durumu derhâl ilgili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır.

(2) Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi dolayısıyla kişinin ölmesi durumunda, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Yaşlı İstismarının Önlenmesi:

- Yaşlıya bakım veren sağlık personeli, aile üyeleri ve toplumun bilgilendirilmesi ve eğitimi
- Özellikle istismar ve ihmal açısından yüksek risk taşıyan Alzheimer, demans gibi hastalığı bulunan yaşlılara bakanlara tedavi, iletişim kurma ve hasta ile baş etme konularında danışmanlık ve sosyal destek hizmetlerinin verilmesi,

➤ Yaşlılık politikalarının geliştirilmesi:

- Yaşlının parasal güvencesi teminat altına alınmalı,
- Yaşlının topluma aktif katılımını sağlayacak olanaklara yer verilmeli,
- Yaşlıların kendilerini geliştirmesi, sağlıklı yaşlanması için hizmet sunulup, ortam yaratılmalıdır.

Yaşlı istismarında Sağlık Çalışanı Sorumluluğu:

- İstismar TCK açısından suçtur.
- Tespit edildiğinde adli makamlara bildirim zorunludur.

TEŞEKKÜRLER...